

نگاهی به شیوه های جدید آموزشی در اروپا

آموزش نیز نوعی برقراری ارتباط میان آموزگار و دانش آموز است و تا زمانی که ارتباطی منطقی چه از جهت کلامی و چه از جهت منطقی بین آموزگار و دانش آموز برقرار نشود، فرایند آموزش و آموختن محال و غیرممکن بوده و بی تردید به شکست می انجامد.

آن چه در پی می آید، شیوه های جدید آموزشی به منظور برقراری ارتباط بیشتر و بهتر میان آموزگار و دانش آموز است؛ این شیوه ها اکنون یکی از رایج ترین شیوه های آموزشی در کشورهای اروپایی و آمریکا است. روانشناسان معتقدند آن چه کودک را به فراگیری بیشتر و بهتر تشویق می کند، اشتیاق او برای حضور در کلاس درس و اطمینان از آزادی عمل در حین فراگیری است، به این معنی که دانش آموز حضور فعال در کلاس را نوعی آزادی تلقی کرده و این آزادی او را برای حضور در کلاس مشتاق می کند. پژوهشگران مرکز مطالعات آموزشی یونیسف (Unicef) با مطالعه بر روی شیوه های مختلف آموزشی دریافتند بهترین شیوه های آموزشی که می تواند به نحو مؤثری ارتباط بین آموزگار، دانش آموز و مباحث درسی را تداوم بخشد عبارت است از: آموزش گروهی، آموزش مستقیم، آموزش مستقل یا غیروابسته و آموزش ترکیبی یا مختلط. انتخاب هر یک از این شیوه ها بسته به استقبال دانش آموزان و توانایی اجرای صحیح برنامه آموزشی توسط آموزگاران داشته و بهترین ملاک برای تشخیص شکست یا پیروزی طرح، راندمان کاری و فراگیری دانش آموزان است.

الف: آموزش گروهی

با گروه بندی فراگیران به گروه های کوچک، برقراری ارتباط بین افراد یک گروه و ارتباط آنها با آموزگار بهتر و دقیق بوده و امکان فراگیری دقیق آموزه ها میسر می شود.

تشریک مساعی و کنترل دقیق عملکرد هر دانش آموز توسط اعضای هر گروه، تسریع فعالیت ها را به دنبال داشته و از سردرگمی و کلافگی دانش آموزان و آموزگار به طرز چشمگیری می کاهد.

در آموزش به شیوه گروهی نتایج مطلوبی به این شرح حاصل می شد:

فراگیران با توانایی های متفاوت آموزشی در یک گروه قرار می گیرند که به این ترتیب مشارکت، فعالیت و دستیابی به هدف با تبادل اطلاعات و سرپرستی یک نفر در هر گروه انجام می گیرد. به جهت تفاوت در استعدادها و توانایی های دانش آموزان در هر گروه، هر شخص می تواند از استعداد و توانایی خود در جهت

پیشبرد اهداف گروه استفاده کند. به طور مثال فردی که از جهت نوشتن یا خواندن سرآمد افراد گروه است می تواند در این زمینه، گروه را به موفقیت رسانده و فعالیت گروه را هدفمند سازد.

فراگیران با توانایی های مشابه می توانند در یک گروه جای بگیرند؛ به این ترتیب هر گروه با تمرکز بر فعالیتی که آموزگار به عهده آنها گذاشته، توانایی های خود را نشان داده و می توانند با تبادل نظر با سایر گروه ها به نتیجه مطلوب دست یابند. به طور مثال هر گروه می تواند با مطالعه یک داستان در زنگ انشاء به مفاهیم جدیدی دست یافته و نکات تازه را در اختیار کلاس قرار دهد. به تازگی در کشورهای اروپایی از شیوه اختلاط دانش آموزان پایه های مختلف آموزشی بهره می برند؛ در این شیوه دانش آموزان مقاطع بالاتر که در یک گروه قرار می گیرند، نکات تازه ای را به دانش آموزان مقاطع پایین تر که در گروه دیگری جای می گیرند، می آموزند.

دانش آموزان با علایق مشابه می توانند در یک گروه قرار گرفته و با یکدیگر فعالیت کنند. این شیوه گروه بندی به ویژه در دروس عملی بسیار مفید است. به طور مثال در درس جغرافی علاقه مندان به پژوهش در زمینه آفریقای جنوبی می توانند در یک گروه جای گرفته و فعالیت عملی درس جغرافی را انجام بدهند.

با گروه بندی دانش آموزان رهبری و هدایت دانش آموزان برای آموزش آسان تر و دقیق تر صورت می گیرد. با این شیوه هر دانش آموز فرصت ابراز وجود، ارائه نظر و... داشته و دانش آموز به صورت مؤثر و کارا مفاهیم درسی را می آموزد. از سوی دیگر دانش آموز می تواند در حین فعالیت گروهی به تجربه های جدیدی نیز دست یابد. روانشناسان معتقدند فعالیت گروهی قدرت تجزیه و تحلیل دانش آموز را نیز تقویت می کند.

ب: آموزش مستقیم

آموزش مستقیم نیز یکی دیگر از شیوه های آموزشی مفید و کارا است. در این شیوه آموزگار به عملکرد دانش آموزان در گروه های بزرگ تر نظارت دارد. برای اجرای بهتر این شیوه آموزشی به این نکات توجه کنید:

آموزگار با ارائه مطلبی جدید در کلاس به صورت کلی، ذهن دانش آموز را به سوی موضوع جدید سوق داده و بحث را به صورت گروهی در کلاس مطرح و دنبال می کند. به دنبال طرح مسأله دانش آموزان نظرات خود را بیان می کنند و بحث آغاز می شود؛ می توان برای نتیجه گیری بهتر دانش آموزان را گروه بندی کرد تا پس از شروع بحث با تمرکز بیشتر موضوع دنبال شود.

آموزگار با طرح پرسش با گره افکنی و به چالش کشاندن ذهن دانش آموزان، آنها را برای ورود به بحث آماده می کند. به طور مثال برای درگیر کردن ذهن دانش آموزان با مبحث جدید درس علوم پرسشی را مطرح کرده و مسأله را با دانش آموزان به بحث می کشاند. طرح معما نیز روش مناسبی برای شروع بحث است.

بحث و تبادل نظر درباره موضوع ها، شیوه ای برای ارزیابی آموزه های قبلی و غنای اطلاعاتی دانش آموزان است. به عبارتی دانش آموزان با بحث و گفت و گو به آموزه های پیشین خود مراجعه کرده و آنها را بار دیگر مرور می کنند.

آموزش مستقیم شیوه ای برای حضور فعال دانش آموزان و جلوگیری از خود محوری آموزگار است. پژوهشگران معتقدند شیوه آموزشی خنثی یا خود محوری آموزگار در کلاس، ناکارآمدترین شیوه آموزشی است؛ چرا که ذهن دانش آموز به هیچ وجه فعال نشده و فرصتی برای شکوفایی ذهن و تصحیح اشتباهات احتمالی جای گرفته در ذهن ندارد. دانش آموز زمانی به خوبی مطالب درسی را فرا می گیرد که در فعالیت گروهی و یا بحث و گفت و گو شرکت کرده و ذهن خود را فعال کند.

ج: آموزش مستقل یا غیروابسته

فراگیری مستقل و غیروابسته یکی از نشانه های بلوغ فکری دانش آموزان و نشان دهنده انگیزه آنها برای آموزش به شیوه ای نو، با تمرکز بر شیوه های آموزشی جدید و استفاده از منابع اطلاعاتی جدید در آموزش و فراگیری مفاهیم درسی است.

آموزش مستقل به معنای فراگیری مطالب جدید از کتاب های غیردرسی، نوشتن مطالب جدید و یادداشت برداری از آموزه ها و عکس برداری و یا نقاشی کردن از مفاهیم آموخته شده است. دانش آموز ممکن است با تمرکز بر یکی از دروسی که به آنها علاقه بیشتری دارد، شیوه هایی چون: تمرین های فوق برنامه، پژوهش، جمع آوری اطلاعات، تهیه گزارش و... را خود به خود انتخاب کرده و با راهنمایی آموزگار، اطلاعات خود را در باره موضوع مورد علاقه اش تکمیل کند. در بسیاری از مدارس ابتدایی اروپا، آموزگار با انتخاب زمان مناسبی موسوم به «زمان انتخاب» در برنامه هفتگی دانش آموز، فرصت مطالعه آزاد را برای او فراهم می کند تا دانش آموز در این فرصت مشخص، علایق خود را با طراحی ماکت (مدل)، نقاشی، فعالیت های پژوهشی، بازدیدهای علمی و... دنبال کرده و تکمیل کند و در پایان هر ماه دانش آموز شرح کاملی از فعالیت ها، پیشرفت ها، مشکلات و... خود را به صورت کتبی به آموزگار ارائه می کند تا آموزگار به نقاط ضعف و قوت دانش آموز دست یافته و دانش آموز را برای دستیابی به هدف یاری کند.

برای دستیابی به نتایج بهتر در شیوه آموزش مستقل به این نکات توجه کنید:

محیطی را برای آموزش فراهم کنید که به برانگیخته شدن حس کنجکاوی دانش آموزان کمک کند.

با جمع آوری منابع اطلاعاتی و یا تجهیزات کمک آموزشی در دسترس ترین مکان ممکن چون کلاس درس، کتابخانه مدرسه، آزمایشگاه و ... دانش آموزان را به پژوهش تشویق کنید. در دسترس بودن منابع اطلاعاتی چون انواع دایره المعارف ها، بازی ها و سرگرمی های علمی، کتب کمک آموزشی و... راهی برای تحریک ذهن کنجکاو کودک به سوی تحقیق و پژوهش است.

راهی برای برقراری ارتباط بین آموزه های قبلی و جدید دانش آموزان فراهم کنید.

فعالیت ها و پژوهش های فوق برنامه را همسو با مباحث درسی انتخاب کنید.

کلیه مهارت هایی که فراگیران را برای آموزش مستقل و انفرادی آماده و آزموده می کند زمینه ساز حضور آنها در جمع و فعالیت های گروهی است.

د: آموزش ترکیبی یا مختلط

شیوه آموزشی ترکیبی، شیوه ای شامل مجموع شیوه های آموزشی پیشین با تمرکز با نیاز فراگیران به نوع آموزش است. به این معنی که گاه نیاز است تا برای آموزش بهتر دو یا سه شیوه آموزشی اتخاذ شود تا آموزش به بهترین شیوه صورت گیرد.

برای آن که از این شیوه به نحو احسن استفاده کنید، ابتدا به این پرسش ها در ذهن خود پاسخ دهید؛

کدام یک از شیوه های آموزشی برای شروع، ادامه و خاتمه کلاس درس کارآمد است؟

سطح فراگیری دانش آموزان در چه سطحی بوده و برای آموزش به کدام شیوه نیاز دارند؟

استفاده از چه نوع وسایل و تجهیزات کمک آموزشی برای آموزش مفاهیم درسی مورد نیاز بوده و پاسخگوی نیاز دانش آموزان است؟

فراگیران با چه شیوه ای درگیر نکات درسی شده و به فراگیری مباحث درسی علاقه مند می شوند؟

چه شیوه ای می تواند شیرینی و لذت ابتدای بحث را تداوم بخشیده و ذهن فراگیران را به کنکاش وادارد؟ پس از پاسخ به این پرسش ها، طرح آموزشی یا طرح های آموزشی را در ذهن خود انتخاب کرده و به مرحله اجرا گذارید. گاه لازم است ابتدای بحث را به یک شیوه آغاز کرده و برای تداوم بحث از شیوه های دیگر استفاده کنید. و کلام پایانی؛ پژوهشگران معتقدند انتخاب شیوه صحیح و مطابق با نیازهای ذهنی- آموزشی دانش آموزان مهم ترین نکته در آموزش صحیح و علاقه مند کردن دانش آموزان به فراگیری و تداوم فراگیری آموزه ها است .